

КРИЗИ ЯК ПРИРОДНИЙ СТАН ЕКОНОМІКИ: СЛОВО ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА

Перехід від планової до ринкової економіки характерний тим, що суспільство не спроможне усвідомити своє існування як іманентне перебування у стані кризи. Здається, що певна криза нарешті завершена і керівництво країни може спокійно благоденствувати для народу, отримуючи від нього вияви почуттів любові й відданості. Проте не так стається, як здається. У лоні підйому започатковується нова криза, і, якщо її своєчасно не розгледіти, грядуть нові потрясіння, які можуть стати більш руйнівними. Не менш важливою проблемою є знаходження ефективного рішення, яке іноді має бути єдино правильними. Помилки на стадії виходу з кризи можуть бути згубнішими, ніж перебування у кризовому стані.

Згадаймо кінець XIX століття, коли кризові явища породили численні концепції краху капіталізму та антиринкові теорії. Тоді український економіст Туган-Барановський попереджав, що «капіталістичне господарство не піддається розвалу навіть при величезному абсолютному скороченні народного споживання. Неминучість краху капіталістичного способу виробництва внаслідок недостатності ринку – цей символ віри не лише «ортодоксів», а й, очевидно, деяких «ревізіоністів» – виявляється звичайнісінькою фантазією». Великий соціальний експеримент з побудовою планової економіки, на противагу капіталістичній ринковій економіці, у Східній Європі завершився крахом усієї соціалістичної системи господарства й розвалом Радянського Союзу.

Неспроможність в умовах планової економіки забезпечити достатній рівень конкурентоспроможності країни спонукав нас наприкінці XX століття повернутися до ринкової економіки. На жаль, при цьому не вдалося повною мірою усвідомити ідею, закладену у філософському твердженні про неможливість двічі увійти в одну й ту ж річку. Проте ми намагаємося ступити в неї, хоча, як сказав поет, «не той тепер Миргород, Хорол-річка не та».

На жаль (а може, й ні), вже не можна побудувати ринок *a la* XIX чи XX століття. Китайці показали, що треба пошукувати нові шляхи в сучасність. Вони мають бути своїми і розпочинатися з місця і рівня свого перебування – не з Європи, Америки чи Китаю і не з грабіжницького первинного

нагромадження. Шлях у світ і зі світом починається від свого внутрішнього єства. Виграє той, хто збереже свої кращі надбання і створить нові механізми економічного зростання, які не стануть антагоністами наявних, а працюватимуть в органічній системі з ними і дадуть синергійний ефект. Нині треба пошукувати можливості для трансформації національної економіки як економіки знань, а не хапатися за соломинку, щоби врятувати створене в часи індустріалізації виробництва.

Сучасне мислення має базуватися на тому, що економічний розвиток супроводжується постійним старінням всього: капіталу, робочої сили, землі, знань, економічних механізмів тощо. Це призводить до зародження кризових ситуацій. Криза й розвиток – брати-близнюки. Це означає, що державі та бізнесу необхідна система кризового аналізу й управління, яка функціонує не спорадично, коли криза вже розгорнулася, а систематично. Управління кризами має більшою мірою функціонувати як попереджувальна система. Для неї потрібно готувати відповідних фахівців, що здійснюють нині у більшості країн. Такі спеціалісти повинні вміти виявляти причини виникнення криз та можливі наслідки, загрози втрати платоспроможності організацій чи країни загалом, здійснювати діагностику наявного стану та оздоровлення неспроможних організацій чи менеджерів, застосовувати процедури санації та банкрутства, проводити реформування підприємств та економіки країни.

Найагальнішими завданнями кризового менеджменту на макроекономічному рівні є реформування економіки, створення механізмів її функціонування як економіки знань, диверсифікація постачання всіх джерел енергії, здійснення адміністративної реформи, ліквідація цілої групи галузевих міністерств та установ, спрощення системи управління і перехід на конкурентоспроможні форми й методи оподаткування. Водночас потрібно навчитися уникнення зовнішніх загроз, особливо на фоні прогнозованого всіма провідними міжнародними фінансовими й експертними організаціями скорочення темпів зростання світового валового продукту в розрізі головних макроекономічних регіонів (США, Єврозони, Азії).

З огляду на зовнішні кризові загрози Україні, потребує, передусім, особливо ретельного аналізу залежність від економіки США з огляду на подвійний дефіцит – платіжного балансу і федерального бюджету, що належить до категорії ризику глобальної економіки. В умовах високого рівня доларизації та експортної орієнтації української економіки ці тенденції можуть суттєво змінити внутрішню економічну ситуацію. До того ж, Європейський Центральний банк останнім часом проводить політику підвищення облікової ставки, що спонукає до інфляційних очікувань.

В азіатському регіоні Україні варто відстежувати ризики, пов'язані з рекордними сумами валютних резервів, що сягають майже 3 трлн дол., з яких близько 2 трлн дол. – це валютні резерви Китаю і Японії. При цьому Японія має найбільший серед розвинутих країн державний борг – 160% ВВП країни. Певний спокій можна зберігати з огляду на невисокий рівень розвиненості зовнішньоекономічних зв'язків між Україною та Японією. Про-

те ця обставина спонукає пошукувати можливості для розширення співпраці, і саме за такої політики зростають загрози.

Інтересу України до Китаю меншою мірою загрожує поява кризових явищ в економіці взагалі і монетарній політиці зокрема. Центральний банк Китаю, на протипагу банкам багатьох країн, проводить м'яку монетарну політику, що знаходить відображення у великому позитивному сальдо поточного рахунку платіжного балансу банку Китаю. Адже уповільнення темпів зростання світової економіки у 2006 році зумовлене одночасним посиленням монетарної політики провідними центральними банками у травні–червні 2006 року.

За оцінками експертів, нинішній період економічного розвитку України є початком входження її до кризової фази економічного циклу. Для системи кризового аналізу й управління це означає необхідність обґрунтування рішень, що забезпечують безпомилковість вибору та застосування методів подальшої трансформації економіки і відновлення економічного потенціалу, який було втрачено після глибокої кризи 1990-х років. При цьому мають радикально змінюватися інноваційна політика, структура економіки та скорочуватися трансакційні витрати.

(Євген Савельєв)